

SAĞLIK MESLEK LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN UYUM DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ*

Psk. Dr. Rânâ TANRIDAĞ*

GİRİŞ

İnsan, yaşamını sürdürebilmek için fizyolojik ihtiyaçlarının yanında psikolojik ihtiyaçlarına da doyum sağlamak ve değişen çevre şartlarına uyum göstermek zorundadır.

İnsanın sosyalleşmesi ve uyum süreci toplumun en küçük birimi olan aile içerisinde başlar. Aileden başka arkadaş grubu, çevredeki yetişkinler, okul ve diğer sosyal kurumlar bireyi etkiler. Birey etkileşimleri sonucu sorunlar, engellenmeler, çatışmalar ve yenilgilerle karşılaşır. Bu durum bireyin güvenini kaybetmesine, uyum güçlüğü çekmesine neden olabilir.

Giderek ağırlaşan ekonomik şartlar, kentleşme, endüstrileşme, eğitim alanındaki değişme ve gelişmeler toplumlardaki uyum kriterlerinin değişmesine neden olmaktadır. Göçler ve doğal yıkımlar da uyumu bozan etkenler arasındadır.

Uyum yerine çoğunlukla normal terimi kullanılmaktadır. Normal kavramı toplumdan topluma, hatta aynı toplumda kültürden kültüre farklılık göstermektedir. Aynı toplumda zaman içerisinde de uyum kavramı değişmektedir. Bilimsel açıdan normal ve normal dışı davranışların ayırımını yaparken kullanılacak kesin bir ölçüt söz konusu değildir (Geçtan, 1981).

Uyum, insanın çevresi ile olumlu ilişkiler kurması olarak tanımlanabilir. Uyumun temel ölçütlerinden birisi, kişinin kendisini iyi hissedebilmesidir. Bu ise yalnızca yaşamın sürdürülebilmesini değil, insanın dünya içinde kendine özgü bir yer edinebilmesini ve yaşamından doyum sağlayabilmesini içerir.

Bireyin yeni karşılaştığı bir durum uyum konusunda sağladığı dengeyi bozar. Bu durumda birey, uyum sağlamak için birtakım davranışlarda bulunur. Davranışları ile istediği dengeyi kuramayan bireyin sorunları artar. Kendisini güçsüz ve değersiz hisseder. Uyum gücü azalan bireyin ruh sağlığı bozulur.

Bu araştırmada sağlık meslek liselerinde yatılı olarak okuyan öğrencilerin yeni bir çevre ve eğitim sistemiyle karşılaşmalarının uyumlarını etkileyeceği düşünülerek, I. ve IV. sınıf öğrencilerinin kişisel, sosyal ve genel uyum düzeyleri açısından farklılık gösterip göstermedikleri incelenmiştir.

* Numune Hastanesi, Psikiyatri Kliniği, Ankara.

YÖNTEM

Evren ve Örneklem

Bu araştırmada evreni Ankara'daki Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na bağlı Sağlık Meslek Liseleri I. ve IV. sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Random yolla seçilen Cebeci Atatürk Sağlık Meslek Lisesi I. ve IV. sınıf öğrencileri araştırmanın örneklemini olarak alınmıştır.

Birinci sınıftaki öğrenci sayısı 100, dördüncü sınıftaki öğrenci sayısı ise 110 olup, 210 kişi araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Örneklemini oluşturan 210 öğrenciden 23'ünün cevap kağıtları geçersiz sayılarak değerlendirmeye alınmamıştır. Bu nedenle 95 birinci sınıf ve 92 dördüncü sınıf öğrencisi olmak üzere 187 kişinin cevap kağıtları üzerinde çalışılmıştır.

Bilgi Toplama Araçları

Öğrencilere kişisel bilgi formu verilmiş ve uyum düzeylerine ilişkin bilgiler Özgüven (1976) tarafından geliştirilen Hacettepe Kişilik Envanteri yoluyla elde edilmiştir.

Hacettepe Kişilik Envanteri kişisel ve sosyal olmak üzere iki temel bölümden oluşmaktadır. Envanterde kişisel ve sosyal uyumu içeren ortaya çıkartan sekiz alt ölçek mevcuttur.

Kişisel uyum kendini gerçekleştirme, duygusal kararlılık, nevrotik eğilimler ve psikotik belirtiler alt ölçeklerinden oluşmaktadır.

Sosyal uyum ise aile ilişkileri, sosyal ilişkiler, sosyal normlar ve antisosyal eğilimler alt ölçeklerinden oluşmaktadır.

Kişisel ve sosyal uyum puanlarının toplamı bireyin genel uyum düzeyini ortaya çıkartır.

Evet ya da Hayır şeklinde cevaplandırılan 168 maddeden oluşan envanterin alt ölçeklerinin her birinde 20 madde yer almaktadır. Her alt ölçekten alınabilecek en yüksek puan 20, kişisel ve sosyal uyum düzeyleri için bu puan 80 olup, genel uyum düzeyi için ise 160'dır.

Envanteri cevaplandırma davranışına ilişkin bir geçerlik puanı vardır. Beş ve daha aşağı puan alanların cevap kağıtları geçersiz sayılmaktadır.

Envanter öğrencilere sınıflarında ve 40 dakikalık bir süre içinde uygulanmıştır.

Çözümleme Yöntemi

Her bir öğrencinin iki temel bölümden ve testin tümünden aldığı puanlar belirlenmiş, I. ve IV. sınıfta okumalarına göre gruplandırılmıştır.

Grupların alt ölçeklerden, iki temel bölümden ve testin genelinden aldıkları puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmıştır. Grupların aldıkları puanların aritmetik ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek için t testi kullanılmıştır.

BULGULAR

Birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin kişisel, sosyal genel uyum düzeylerine ve alt ölçeklere ilişkin veriler analiz edilerek, ortalamalar arasında gözlenen farkların, istatistiksel yönden anlamlı olup olmadığını anlamak amacıyla kullanılan t testi sonuçları Tablo'da sunulmuştur.

Tablo : Öğrencilerin Kişisel, Sosyal ve Genel Uyum Düzeyleri

	I. Sınıf		IV. Sınıf		
	$\bar{X}$	S	$\bar{X}$	S	t
K.G.	14.51	3.38	14.63	2.62	0.21
D.K.	11.13	3.68	10.95	3.39	0.38
N.E.	11.86	4.06	10.77	3.46	1.86
P.B.	10.60	3.81	10.69	3.84	0.10
K.U.	47.61	13.26	52.80	11.10	2.50*
A.İ.	15.67	4.11	15.87	3.18	0.32
S.İ.	13.83	3.92	13.51	3.14	0.52
S.N.	13.86	2.80	13.68	2.31	0.50
A.E.	13.34	3.06	13.27	3.51	0.14
S.U.	75.10	11.52	55.90	9.00	11.92*
G.U.	104.10	22.61	103.60	18.80	0.18
	n : 95		n : 92		p x < .05

Tablo'da görüldüğü gibi kendini gerçekleştirme, duygusal kararlılık, nevroitik eğilimler, psikotik belirtiler, aile ilişkileri, sosyal ilişkiler, sosyal normlar, antisosyal eğilimler ve genel uyum yönünden I. ve IV. sınıf öğrencileri

arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır. Dördüncü sınıf öğrencilerinin kişisel uyum düzeyinin birinci sınıf öğrencilerine oranla anlamlı derecede daha yüksek olduğu bulunmuştur.

TARTIŞMA

Bulgular birinci sınıf öğrencilerinin sosyal uyumunun, dördüncü sınıf öğrencilerinin kişisel uyumunun anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunu göstermiştir. Varış (1968) tarafından yapılan bir araştırmada ailenin eğitim düzeyinin, kültürel değişimin, kuşak çatışmasının ve ideolojik fikirlerin gencin kişisel ve sosyal uyumunu etkilediği sonucu elde edilmiştir. Bu araştırmanın örneklerinin 15-18 yaş grubundaki bireylerden oluşması ergenlik dönemini ve kuşak çatışmasını, yatılı bir okulda öğrenim görmeleri kültürel değişimi beraberinde getirmektedir. Ergenlerin fiziksel, duygusal, zihinsel ve ahlâki gelişimi davranışlarını da etkilemektedir. Ailesi ve çevresi tarafından aktarılmış değerleri kendi yaşamı ile bağdaştırmaya uğraşan ergen, bir standartlar ve değerler sistemi geliştirinceye kadar uyum sorunları yaşayabilir (Spence, 1980). Gelişimcilerin büyük çoğunluğunun 12-16 yaşları arası dengeçizlik olgularıyla niteledikleri dönemi, 16-17 yaşına doğru başlayan 21 yaşına doğru sona eren olumluluk dönemi izler (Garrison, 1983: 87-98). Bu araştırmadaki birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin yaş grupları doğrultusunda içinde buldukları dönemin özelliklerini taşıdıkları uyumlarının da bundan etkilendiği söylenebilir. Gençler, içinde buldukları gelişim döneminden, yaşadıkları çevreden ve çevrenin sosyal, kültürel, ekonomik özelliklerinden etkilenmektedir. Yetişkin bir birey olma yolunda ilerleyen genç ailesiyle, arkadaşlarıyla, devam ettiği okul ve diğer kurumsal ortamlarla ilişkisinde dengeyi korumak zorundadır. Kurduğu ve koruduğu ilişkiler davranışlarının biçimlenmesinde rol oynar. Bu araştırmadaki gruplar ailelerinin ilgi ve desteğinden uzak, yatılı olarak ve meslek edinmek amacıyla öğrenim görmektedirler. Birinci sınıf öğrencileri için yatılı okul yeni bir ortam ve toplumdaki statüsünü belirleyecek bir başlangıçtır. Ailesinden ayrı bir yerleşim merkezinde, farklı kuralların ve programın geçerli olduğu bir eğitim kurumuyla karşı karşıyadır. Sağlık hizmeti vermeye yönelik program meslek dersleri ve uygulama ağırlıklıdır. Okuldaki çalışma ve uygulamalar çekici gelmeyebileceği gibi ağır da gelebilir. Ayrıca yatma, yemek yeme ve ders çalışma saatleri kesin sınırlarla belirlenmiştir. Okul dışına çıkışlar da belli kuralara bağlanmıştır. Yeni girdikleri çevrenin etkisiyle değer yargılarında, toplumsal ilişkilerinde ve genel olarak davranışlarında önemli birtakım değişimler

olabilir. İçinde bulunduğu gelişim dönemi de kendisini psikolojik olarak yalnız, çaresiz ve yetersiz hissetmesine yol açabilir. Bu doğrultuda kişisel uyumu olumsuz yönde etkilenmiş olabilir. Yaşamındaki değişiklikleri paylaştığı sosyal çevresine daha fazla önem vermesi, bir grubun üyesi olarak birlikte olmayı istemeleri ise sosyal uyumlarını olumlu yönde etkileyebilir. Buna ilâveten, ergenliğin dışı dönük bir yapıyı beraberinde getirişi de gözardı edilmemelidir. Bu dönemde, diğer insanlarla daha çok ilgilenme, başkalarının duygularını daha iyi anlama, kendisini onların yerine koyarak düşünme çabası içindedirler. Arkadaş grubuna çok bağlıdır ve akranları tarafından sevilen bir kişi olmayı amaçlar. En büyük arzusu hem kendisini anlayabilmek hem de başkaları tarafından anlaşılabilenektir. Yetişkinleri özellikle anne ve babayı eleştirmelerine rağmen aile bağları güçlüdür ve bağımsız bir yaşama hazır değildirler. Bireyin ruhsal gelişimi bu çelişkilerden etkilenebilir ancak, grubun baskısı ve ait olma duygusunun verdiği güven sosyal uyumu olumlu yönde etkileyebilir. Dördüncü sınıf öğrencileri ergenlikte olumluluk dönemi olarak nitelenen süreçtedirler. Bu nedenle, gereksiz kaygı ve alınganlıklardan sıyrılmış, kendilik algısına paralel olarak kendine güveni onu, yetişkinliğe yaklaştırır. Okulun kurallarına ve ders programına uyum sağlamanın yanında sorumluluklarının artması giderek bağımsızlaşmasını sağlamış olabilir. İnsanlar yaşları ilerledikçe ve kendileri ile barışık yaşamayı öğrendiklerinde sosyal çevrelerine ihtiyaç duymakla birlikte daha önceki yıllarda verdikleri önemi vermezler. Dışsal denetimin yerini içsel denetimin almaya başlaması ve toplumsal olgunluğa erişme sürecindeki çatışmalar: Kuşaklararası çatışmalar, başarısızlıklarının ve davranışlarının sorumluluğunu kabullenme; yeteneklerini sorgulama, içinde yaşadığı ya da içinden çıktığı çevrenin etkisi, toplumdaki rolü sosyal uyum sorununu ortaya çıkarmaktadır. Tezcan(1981)'ın lise öğrencileri ile çalışan gençliğin aileleri, amirleri, okulda öğretmenleri ve diğer personelle çatışma alanlarını, nedenlerini ve belirtilerini incelediği araştırma, gençlerin çatışma alanlarını ve nedenlerini belirlemenin yanında bunların uyumu etkilediğini de ortaya çıkarmıştır. Dördüncü sınıf öğrencilerinin otorite konumundaki kişilerle çatışması, inançlara ve toplumsal değerlere eleştirel bakış açısı getirmesi sorunları benzer olan akranlarıyla yakınlaşmasına yol açabilir. Ancak daha önceki yıllara oranla aile ilişkileri düzelmiş, görüş ayrılıkları azalmıştır. Bu grup, gelecekle ilgili plânları ve bunları gerçekleştirmeye çalışma konularında özgürdürler. Ergen, değişen ve gelişen kişiliği içinde, bağımsızlık, sorumluluk ve özdeşleşme kavramlarına cevap ararken düştüğü boşluk sosyal uyumunu olumsuz etkileyebilir. Ailelerinin yanında kalan akranları ile aynı okulda birinci sınıfta okuyanlara oranla sorumluluklarını kendileri

üstlenmenin yanında daha bağımsızdırlar ve "Ben kimim? Ne olacağım? Toplumdaki yerim ne olacak? sorularına cevap bulmuş sayılabilir. Yaşamındaki belirsizlik en alt düzeye indiği için kişisel uyumu olumlu etkilenmiş olabilir. Veasey (1977) üniversite öğrencilerinin yaşları, okulda bulunuş süreleri ile uyum düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki saptamamış (Tezcan, 1981). Bu, birinci sınıf öğrencilerinin dördüncü sınıf öğrencilerine göre sosyal uyumlarının daha yüksek olduğu bulgusunu destekleyici niteliktedir. Öztürk (1985)'e göre ergenlikte yaşanan çalkantılar gencin düşünme yeteneğini etkiler, genç soyut kavramları daha iyi anlar ve kullanır, ilgi alanları genişler, başarılı olma eğilimi güçlenir, kendini ve başkalarını gözlem yeteneği gelişir. Sözü edilen bu olumlu gelişmeler kişilik gelişimini ve kişisel uyumunu da olumlu yönde etkiler. Bu dönem 18 yaştan itibaren belirginleştiği için dördüncü sınıf öğrencilerinin büyük çoğunluğunun bu yaşta olduğu düşünülerek, kişisel uyumlarının olumlu süreçten etkilendiği ileri sürülebilir.

Birinci ve dördüncü sınıf öğrencileri arasında alt ölçekler ve genel uyum yönünden fark olmadığı bulunmuştur. Bulgular doğrultusunda bireylerin içinde buldukları gelişim döneminin özellikleri, daha önceki yaşam durumlarından daha farklı bir ortamda yaşamaları ve kişilik özellikleriyle bir durumu değerlendiriş şekillerinin önemli olduğu sonucu çıkarılabilir. Alınan sonuç, I. sınıf öğrencilerinin yeni karşılaştıkları bir ortam ve doğurgularını kabullenip uyum sağlama sürecinde olmalarıyla, IV. sınıf öğrencilerinin ise uyum sağladıkları bir ortamdan başka bir ortama geçiş sürecinde olmaları ile açıklanabilir.

Araştırmanın örnekleminin sınırlılığı nedeniyle sonuçların genellenebilirliği de sınırlıdır. Ayrıca uyumu etkilediği düşünülen sağlık durumu, akademik başarı, sosyo-ekonomik düzey ve cinsiyet gibi değişkenlerin ele alınamaması sonuçların yorumlanabilirliğini sınırlamaktadır.

ÖZET

Bu araştırma yatılı olarak öğrenim gören öğrencilerin kişisel, sosyal ve genel uyum düzeylerini belirlemek amacıyla plânlanmıştır. Bu amaçla Ankara Cebeci Atatürk Sağlık Meslek Lisesi I. ve IV. sınıf öğrencilerine Özgüven'in Hacettepe Kişilik Envanteri uygulanmıştır. Grupların envanterden aldıkları puanların ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek için t testi kullanılmıştır. Bulgular şu şekilde özetlenebilir: Birinci ve dördüncü sınıf öğrencileri arasında kendini gerçekleştirme, duygusal kararlılık, nevrotik

eğilimler, psikotik belirtiler, aile ilişkileri, sosyal ilişkiler, sosyal normlar, antisosyal eğilimler ve genel uyum yönünden fark olmadığı sonucu elde edilmiştir. Birinci sınıf öğrencilerin sosyal uyumu dördüncü sınıf öğrencilerine, dördüncü sınıf öğrencilerinin kişisel uyumu birinci sınıf öğrencilerine oranla daha yüksektir.

KAYNAKLAR

- Geçtan, E. (1981), **Çağdaş İnsanda Normal Dışı Davranışlar**, A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Varış, F., (1968), **Ergenlerin Gelişimine Etki Yapan Kültürel Faktörler**, A. Ü. Eğitim Fakültesi Yayını, Ankara.
- Spence, A. R., (1980), (Çev. Onur, B.), **Ergenlik Psikolojisi**, Maya Yayınları, Ankara.
- Garrison, R. C. ve Garrison, K. C., (1983), (Çev. Öner, U.), "Ergenliğin Anlamı ve Tarihsel Gelişimi", **A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 16: 1, 87-98.
- Kızıltan, G., (1984), **Üniversite Öğrencilerinin Kişisel ve Sosyal Uyum Düzeylerini Etkileyen Etmenler** (Yayınlanmamış Doktora Tezi: H. Ü. Eğitim Fakültesi), Ankara.
- Tezcan, M., (1981), **Kuşaklar Çatışması**, Ankara.
- Öztürk, M. O., (1985), **Psikanaliz ve Psikoterapi**, Ankara.